

MmV@eduskunta.fi

EDUSKUNNAN MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNALLE

ASIA Oivangin ja Kallioluoman paliskuntien asiantuntijalausunto Hallituksen esityksestä HE 152/2020 vp eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta

LAUSUNTO

Oivangin ja Kallioluoman paliskunnat kiittävät maa- ja metsätalousvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiantuntijana ja lausuvat käsillä olevasta hallituksen esityksestä poronhoitolain muuttamiseksi seuraavan.

Hallituksen **esitykseen on jäänyt olennainen asianosaisten oikeusturvaa vaarantava virhe, joka on sekä perustuslain että vallitsevan oikeuden vastainen**. Tämä virhe liittyy oikeusturvan kannalta haitalliseen todistelumahdollisuuksien keinotekoiseen rajoittamiseen.

Hallituksen esityksessä on lähdetty siitä, että lailla perustettavan uuden porovahinkolautakunnan tehtävänä on pyynnöstä antaa 36 a §:n mukaisesti asiantuntijalausuntoja muun ohella siitä, ovatko porot aiheuttaneet korvattavaksi säädettyä vahinkoa ja mikä on vahingon suuruus. **Lautakunnan tarkoituksena on turvata porovahinkojen käsittelyyn liittyvän puolueettoman erityisasiantuntemuksen saaminen.**

Hallituksen esityksen 37 §:ssä kuitenkin tämän vastaisesti esitetään, että **vireillä oleva oikeudenkäynti estää lautakuntaa antamasta lausuntoa eikä lautakunta voi käsitellä asianosaisen tekemää lausuntopyyntöä tilanteessa, jossa asia on vireillä tuomioistuimessa.**

Perustuslain 21 §:n säännös *"turvaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet lailla"*. Vastaavasti oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 §:ssä säädetään, että **"asianosaisella on oikeus esittää haluamansa näyttö asian tutkivalle tuomioistuimelle"**. Hallituksen esitys rajoittaa siten tältä osin asianosaisen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin estämällä perusteettomasti asianosaisen mahdollisuuden esittää tuomioistuimessa todisteluna lautakunnan puolueeton lausunto.

Porovahinkoja koskevat riita-asiat liittyvät nykyisissä arvioimislautakunnissa ja tuomioistuimissa lähes yksinomaan siihen onko vahinko poron vai muun vahinkotekijän aiheuttama ja/tai mikä on aiheutuneen vahingon määrä. Hallituksen esityksen 37 § muodostaakin siten käytännössä sangen erikoisen ja perustuslain vastaisen ongelmatilanteen. Asian tultua vireille käräjäoikeudessa, asianosainen ei voi esittää näyttönä omien vaatimustensa tueksi porovahinkoihin erikoistuneen asiantuntijatahon puolueetonta lausuntoa, vaikka oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja oikeudenkäymiskaaren säännöt tämän oikeuden asianosaiselle takaavatkin. Ongelmallisemmaksi tilanteen tekee se, että porovahinkoihin erikoistuneiden asiantuntijoiden määrä on Suomessa valitettavan harvalukuinen. Todellisuudessa puhutaan kolmesta henkilöstä. Toisin sanoen lautakuntaa vastaavaa erikoisasiantuntijuutta ei yksinkertaisesti ole saatavilla muualta.

Käytäntö on osoittanut, että porojen syyksi erehdytään herkästi laittamaan myös viljelytekniisten syiden ja/tai riistaeläinten aiheuttamia satotappioita. Poro- ja viljely yms. vastaavien vahinkojen arviointi edellyttää nopeaa toimintaa, sillä vahinkojen jäljet voivat esimerkiksi sääolosuhteiden takia hävitä jopa muutamassa päivässä. Näissä tilanteissa todellisen vahingonaiheuttajan selvittäminen ja todentaminen on mahdotonta, mikäli asiantuntija ei pääse käymään paikan päällä silloin, kun vahinko on tapahtunut. Arvioimislautakunnan käyttö on ainoa tapa saada vahinko arvioitua ja dokumentoitua riittävän nopeasti. Tuomioistuin käsittely kestää pääsääntöisesti vuodesta kahteen. Se ei hitautensa vuoksi sovellu nopeaa toimintaa vaativaan arviointityöhön, minkä vuoksi ei myöskään ole perusteltua, että tuomioistuin käsittely estäisi arvioimislautakunnan lausunnon antamisen ja sen käytön todisteena. Kun huomioidaan tämä ja sopivien asiantuntijoiden vähäisyys maassamme, heikentää hallituksen **esityksen 37 § asianosaisten oikeusturvan ohella tosiasiallisesti myös tuomioistuimen kokonaisvaltaista tiedonsaantimahdollisuutta,** johon oikeudenkäyntimenettelyjen uudistamisessa on pyritty.

On suoraan sanottuna järjetöntä luoda ensin järjestelmä, joka kykenee antamaan porovahinkoasioissa puolueettomia asiantuntijalausuntoja ja tämän jälkeen todeta, että kyseisten lausuntojen hankkiminen ja käyttö todisteina riita-asioissa kielletään. Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvää todisteiden esittämisvapautta ei voida rajoittaa puhtaan poliittisella päätöksenteolla. Tämä ei yksinkertaisesti ole hyväksyttävää.

Esiintuodun ongelma tilanteen vuoksi Oivangin ja Kallioluoman paliskunnat katsovat, että asiaan tulisi pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksen perustuslainmukaisuuden selvittämiseksi huomioitaessa erityisesti se, **ettei hallituksen esitys ole myöskään oikeusministeriön 27.4.2020 antaman lausunnon (VN/4574/2020 MMM) mukainen siltä osin kuin se estää asianosaisia hankkimasta lautakunnan asiantuntijalausuntoa tuomioistuimen käyttöön.**

Lausuntoasian käsittelyä koskevan 37 §:n ohella Oivangin ja Kallioluoman paliskunnat haluavat kiinnittää maa- ja metsätalousvaliokunnan huomiota myös vahinkojen ilmoitusvelvollisuuteen.

Hallituksen esitykseen kirjattu vahinkojen **ilmoitusvelvollisuus tulee sen kohtaamasta vastustuksesta huolimatta säilyttää ja ilmoitusvelvollisuuden mahdollinen laiminlyönti sanktioida** siten, että sen katsotaan johtavan korvauksen määrän sovitteluun vahingonkorvauslain säännösten mukaisesti. Mikäli vahingosta ilmoittaminen laiminlyödään, ei paliskunnalla ole tosiasiallista mahdollisuutta vaikuttaa porovahinkojen estämiseen tai mahdollisesti jo syntyneiden vahinkojen rajoittamiseen. Ilman ilmoitusvelvollisuutta ja sen noudattamisen turvaavaa sanktiointia riskinä on myös oikeuden väärinkäyttö.

Hallituksen esityksen epäkohdat tukevat Kuusamon merkkipiirin alueella valitettavan yleistä tilannetta, jossa vahingon sattuessa vahingonkärsijä ei ilmoita vahingosta, hankkii itseään miellyttävän näytön ja vie tämän jälkeen asian viranomaisen ratkaistavaksi. Tavanomaisesti asiaan on hankittu näytöksi ProAgrian lausunto, josta esitetään vain lausunnon tilaajalle sopiva osa todisteena. Siinä vaiheessa, kun paliskunta saa asiasta ensimmäisen kerran tiedon, on aikaa kulunut tyypillisesti jo sen verran, ettei todellisia vahinkotekijöitä ja vahingonmäärä pystytä enää selvittämään. Tällöin paliskunnilla ei ole mahdollisuutta puolustautua esitettyjä korvausvaatimuksia vastaan, mikäli paliskunta katsoisi ne aiheettomiksi. Kun tähän tilanteeseen peilataan vielä hallituksen esityksessä todettua 37 §:n mukaista kieltoa hankkia tuomioistuinkäsittelyä varten asiantuntijalausunto poro- ja viljelyvahinkoihin erikoistuneelta lautakunnalta, voidaan esityksessä todeta olevan vakava asianosaisten oikeusturvaa vaarantava aukko, joka samalla mahdollistaa oikeuden väärinkäytön.

Muilta osin Oivangin ja Kallioluoman paliskunnat näkevät vireillä olevan lakiuudistuksen pääsääntöisesti tarpeellisena ja tavoitteiltaan oikeansuuntaisena. Mikäli edellä todettuja olennaisia virheellisyyksiä ei hallituksen esityksestä korjattaisi, ei esitys tule saamaan taakseen poroelinkeinon tukea. Oivangin ja Kallioluoman paliskunnat esittävätkin tämän vuoksi esiintuotujen ongelmakohtien korjaamista.

Kuusamossa 28.10.2020

Juha Kujala
Poroisäntä
Oivangin paliskunta

Heikki Härmä
Poroisäntä
Kallioluoman paliskunta